

Anna-Liisa ja Juha Karvonen

Savo ja savolaiset

Itämerensuomalaisten kantaväestö

Itämerensuomalaisten kantaväestö asui ajanlaskumme ensimmäisellä vuosituhannella nykyisen Venäjän ja Viron rajalla sijaitsevan Peipsijärven ympäristössä. Itämeren lahtien ja Viananmeren välisellä Suomen niemellä eli tuolloin vain lappalaisia, jotka siirtyivät sitä mukaa pohjoiseen kun muuta väestöä muutti Suomen niemelle. Itämerensuomalaiset jakaantuivat ensimmäisen vuosituhannen aikana heimoiksi, jotka hajaantuivat pääasiassa länteen ja pohjoiseen. Länteen siirtyneistä heimoista muodostuivat lättiläisten, liiviläisten ja virolaisten kansat. Osa jatkoi matkaansa meren yli Suomen niemen lounaisosaan, mihin muodostui kantasuomalaisten heimo ja alue sai nimen Varsinais-Suomi. Varsinais-Suomen rannikkoseudulta sisämaahan siirtynyttä väestöä alettiin kutsua hämäläisiksi ja heidän asuinalueetta Hämeeksi.

Pohjoisen suuntaan hakeutuneet olivat karjalaisia, jotka jakaantuivat kolmeen heimoon; Äänisen seudun vepsäläiset, Laatokan itäosien Aunuksen karjalaiset ja Laatokan eteläpuolen Suomen karjalaiset. Suomen karjalaisista erosivat myöhemmin Laatokan pohjoispuolelle siirtyneet Vianan karjalaiset.

Suomenkarjalaiset eli karjalaiset

Suomen karjalaisten keskus oli Äyräpäässä, joka sijaitsi kulkureittinä tärkeän Vuoksen vesistön varrella Suomenlahden ja Laatokan välissä. Karjalaiset olivat metsästäjiä ja kauppiaita. Erityisesti turkikset olivat arvokkaita kauppatavaroita, joita myytiin Novgorodiin. Turkismetsästäjät pääsivät hyvin liikkumaan Vuoksen vesistöreittejä pitkin erämaihin. Karjalaisten kauppa- ja erämatkojen tiedetään ulottuneen aina Oulujärven vesistön kautta Pohjanlahden perukoille saakka. Peräpohjalaisen murteen ”mie” ja ”sie” otaksutaan olevan karjalaisilta omaksuttua jo tuolta ajalta. Oulun edustalla sijaitseva Hailuoto oli aikoinaan Haililuoto (haili= muikku= maiva) ja Hailuodon ruotsinkielinen nimi Karlö oli alkujaan Kareliaö eli Karjalan saari.

Toinen kauppa- ja eräreitti kulki lännempänä Suomenlahdelta Kymijoen vesistöä pitkin aina Pohjanmaalle saakka. Samaa reittiä käyttivät myös hämäläiset turkismetsästäjät.

Osa turkismetsästäjistä ja kauppiaista jäi asumaan matkan varrelle. Vuosituhannen vaihteessa alkoi nykyisen Mikkelin seudulle muodostua pysyvä asujaimisto. Aluetta nimitettiin Savulahdeksi ja siellä oli jo 1200-luvulla seurakunta.

Savolaisten heimo ja Savo

Mikkelin seudulle, missä Vuoksen vesistön Saimaa ja Kymijoen vesistön Puulavesi sijaitsevat vain muutaman kilometrin päässä toisistaan tuli väkeä myös lännestä etenkin Hämeestä. Väet sulautuivat toisiinsa ja seurauksena oli alkuperäisestä Karjalan ja Hämeen puhekielestä poikkeava

murre, jota alettiin kutsua Savon murteeksi ja sitä puhuvia savolaisiksi. Savo nimi on ilmeisesti peräisin karjalaisilta, sillä jo Äyräpäässä oli esiintynyt nimiä Savo ja Savola.

Silloinen Ruotsin valtakunta pyrki valtaamaan lisää alueita Suomesta ja toisaalta novgorodilaiset halusivat laajentaa hallinta-alueitaan länteen seurauksena lähes jatkuva sotatila vallantavoittelijoiden välillä. Vuonna 1323 Ruotsi ja Novgorod solmivat Pähkinäsaaren rauhan ja sopivat rajasta, joka kulki Suomenlahden perukasta Laatokan länsipuolitse poikki Suomenniemen nykyisen Raahen pohjoispuolelle Pattijoelle. Suurin osa Savosta jäi Ruotsin puolelle. Kaupankäynti itään tyrehtyi ja Savon asukkaita kohtasi elinkeinoelämän rakennemuutos eli entisistä turkismetsästäjistä ja kauppiaista tuli kaskiviljelijöitä.

Kaskeamiseen sopivia metsiä oli saatavilla vain pohjoisessa, sillä etelässä maita hallitsivat karjalaiset, idässä novgorodilaiset ja lännessä hämäläiset. Savolaiset kaskiviljelijät siirtyivät Savulahden eli Mikkelin seuduilta vähitellen Haukiveden ympäristöön ja myöhemmin myös länteen Kymijoen vesistön varrelle Rautalammille. Savo jakaantui läntiseen Suur-Savoon ja itäiseen Pien- Savoon (Vähä- Savoon). Enimmäkseen Pien- Savosta lähtöisin olleita uudisraivaajia hakeutui edemmäksi Haukiveden pohjoispuolelle ja Kallaveden vesistön varsille Iisalmeen asti.

Kirkko- ja hallintopitäjät Savossa ennen 1600 lukua

Pähkinäsaaren rauhassa Ruotsi sai Äyräpään, Jääskin ja Savilahden kihlakunnat. Rajasta tuli myös kirkkokuntien eli kreikkalaiskatolisen ja roomalaiskatolisen kirkon raja. Juvan kirkkopitäjä perustettiin vuonna 1442 ja se käsitti koko savolaisten asuttaman alueen, joka oli kasvamassa sekä länteen että pohjoiseen. Itäosaan erotettiin Juvasta vuonna 1510 Säämingin kirkkopitäjä. Rantasalmen kappeliseurakunta muodostettiin Säämingin ja Juvan kirkkopitäjistä vuonna 1554 ja muuttui Rantasalmen seurakunnaksi vuonna 1578. Hallintopitäjät oli jaettu neljänneskuntiin ja esimerkiksi Juvan yksi neljänneskunta oli Joroinen. Pysyvän asutuksen lisääntyessä Kallaveden varrella perustettiin Maaningalla sijainneen Tavinsalmen kuninkaankartanon alueelle vuonna 1548 Tavinsalmen hallintopitäjä, missä oli poikkeuksellisesti vain kaksi neljänneskuntaa, Saamainen ja Savilahti. Tavinsalmen hallintopitäjä käsitti alueen nykyisen Leppävirran pohjoisosista Iisalmeen asti. Kuopion niemelle rakennettiin samoihin aikoihin kirkko ja vuonna 1552 Juvan kirkkopitäjästä erotettiin Kuopion kirkkopitäjä, joka rajautui jokseenkin yhteneväisesti Tavinsalmen hallintopitäjän kanssa. Tavinsalmen sijasta alettiinkin käyttää pitäjäästä nimeä Kuopio. Vuosisadan lopulla Iisalmi erotettiin omaksi pitäjäksi.

Savo ja Koivupalo-Könösten suku

Maisteri Ari Kolehmaisien ansiokkaan selvityksen perusteella Koivupalo-Könösten kaukaisin nimeltä tunnettu esi-isä on n. vuonna 1480 syntynyt Tahvo Kolehmainen Joroisten Koleman (nykyisin Kolman) kylästä. Kolma sijaitsee Varkaudesta vajaat 20 kilometriä lounaaseen.

Erään Kolehmaisien kerrotaan myyneen 1500-luvun alussa Viipurin linnan päälliköltä aneekkina saamansa Warkaus nimisen autiotilan Rantasalmen käräjillä Erik Flemingille , joka muodosti siitä Savon ensimmäisen kuninkaankartanon. Warkaudessa oli 1500-luvulla mm. kruunun kalastamo.

Könösiä asui 1500-luvulla Haukiveden ympäristössä, sekä etelä- että pohjoispuolella. Könönen nimi ilmaantui asiakirjoihin ensi kerran vuonna 1541. Tahvo Kolehmainen pojista ainakin kolme omistivat Haukiveden pohjoispuolella Rantasalmen Keriharjun neljänneskunnassa sijainneen Warkauden kylän Sarkamäessä tilan ja käyttivät sukunimeä Könönen rinnakkain Kolehmainen nimen kanssa. Sarkamäki on Varkaudesta itään reilun kymmenen kilometrin päässä. Varkauden kaupungin kaakkoisosassa on nykyisin kaupunginosa nimeltä Könönpelto.

Sarkamäki sijaitsee nykyisin Leppävirran kunnassa, joka on muodostettu liittämällä yhteen osia Joroisten ja Rantasalmen pitäjistä 1600-luvulla. Varkauden kunta - ensin kauppalaksi, myöhemmin kaupunki - erotettiin Leppävirrasta vasta 1900-luvun alussa. Leppävirta ja Varkaus kuuluvat nykyisin Pohjois-Savon maakuntaan, mutta Joroinen ja Rantasalmi Etelä-Savoon.

Alatorniolle 1590-luvulla ilmaantunut Hannu Könönen on ilmeisesti Tahvo Kolehmainen jälkeläinen. Hannu Könönen on todennäköisesti Sarkamäessä asuneen Heikki Könösen tai Kolehmainen (s.n.1510), pojan eli Pekka Könösen (s. 1540) poika. Luultavasti Pekka Könönen lähti Sarkamäestä ensin rengiksi Tavinsalmelle. Sieltä perhe tai ainakin Hannu Könönen jatkoi matkaa Perä-Pohjolaan.

Savolaisten maailmanvalloitus alkaa

Savolainen asutus oli vakiintunut Savon vanhimpaan kirkkopitäjään Etelä-Savon Savilahteen jo 1200-luvulla, mutta Pähkinäsaaren rauhan aikoihin 1300-luvulla nykyinen Pohjois-Savo oli pääasiassa asumaton erämaata, jossa savolaiset kävivät hämäläisten jälkeen pyyntimatkoilla ja polttamassa kaskeaa. Vähitellen sinne muutti Etelä-Savosta väkeä pysyvästi asumaan. Erotuksena Etelä-Savosta eli Suur-Savosta Pohjois-Savon uudisasutusalueutta kutsuttiin Pien Savoksi tai Vähä Savoksi. Hämeen ja Savon maakuntaraja vakiintui Suur-Savossa jo 1300-luvulla, mutta Pien Savossa 1452. Silloinen Hämeen ja Savon maakuntaraja kulki Rautalammin reittiä Pielavedelle, Kiuruvedelle ja Maaselälle.

Kuningas Kustaa Vaasan halusi siirtää Pähkinäsaaren rajaa pohjoisemmaksi ja idemmäksi. Tätä tehtävää tarjottiin hämäläisille, mutta tämä Suomen hitain heimo ei halunnut lähteä kotoaan minnekään. Todellinen syy siihen saattoi olla hämäläisten viljelemä kaskiruislajike, joka ei kasvanut nykyisen Jämsän pohjoispuolella. Sen jälkeen kuningas kääntyi savolaisten puoleen, jotka eivät jääneet kaivelemaan Savilahden pohjamutia, vaan lähtivät kuninkaan lähetyskäsystä laajentamaan uudisasukkaina Ruotsin valtakuntaa eikä se loppunut ennen kuin Pohjois-Amerikan intiaanit tulivat vastaan.

Ensin Suomi, sitten Ruotsi ja Venäjä

Aluksi muuttosuunta kulki pohjoiseen Vähä-Savoon ja myöhemmin itään, koilliseen ja kaakkoon. Arvioiden mukaan kaiken kaikkiaan 20 000 savolaista uudisasukasta muutti parin sadan vuoden aikana Ruotsiin ja Norjaan. Heidän asuttamansa alue käsitti suuren osan Keski-Skandinaviaa ja ulottui Norjassa Oslon länsipuolelle saakka. Alkuperäiset sukunimet säilyivät Ruotsissa ja Norjassa

satoja vuosia, mutta 1800-luvulla suomalaisten eli tässä tapauksessa lähes yksinomaan savolaisten sukunimien käyttö kiellettiin kansallisten yhtenäisyyspyrkimysten vuoksi Norjassa lailla, jolloin vanha nen-pääteinen sukunimistö hävisi virallisista asiakirjoista. Samasta syystä koululaitos hävitti kielen. Silloin Könöisetkin ottivat nimikseen talojensa nimiä. Siltä ajalta ovat peräisin Könösten sukua olevat mm. Öierenit ja Bolnesit. Nykyään norjalaissavolaiset ovat ottaneet takaisin entisiä sukunimiään kaksoisniminä, joten nimi on ilmestynyt uudelleen norjalaiseen sukunimistöön.

Vielä 1800-luvun alussa kymmenet tuhannet värmlantilaiset Ruotsin ja Norjan puolella puhuivat äidinkielenään savoa. Viimeisimpiä heitä oli 1965 kuollut Niittahon Jussi eli Jussi Johansson Oinonen, jonka suku oli peräisin Rautalammin suurpitäjästä. Ilmeisesti savonmurrekin on aikojen kuluessa hieman muuttunut, koska Jussin puhuma murre ei ollut samanlaista ”viäntämistä ja mölökkyytystä” kuin mitä nykyäänkin saattaa kuulla – varsin Suomi-Filmin savolaisiin rasisisestisesti suhtautuvissa elokuvissa. Tätä elokuvastavaa yrittävät matkia erikoisesti kehäkolmosen eteläpuolella syntyneet ei-savolaiset. Kuopion torin vakioporukassa sitä ei kuule. Jussin murteen savolainen ääntäminen oli kuitenkin selvä. Tunnettuihin edellisen sukupolven metsäsuomalaisiin kuuluu myös 1941 kuollut Kaisa Vilhuinen, joka oli tunnettu parantaja ja tietäjä. Luku- ja kirjoitustaidoton Kaisa osasi monia Kalevalan runoja, joka viittaa siihen, että Kalevalan runot ovat syntyneet lännempänä ehkä Savossa, jossa ne ovat unohtuneet, mutta siirtyneet Karjalaan ja jääneet elämään siellä. Norjan Hedmarkissa asuva Sinikka Langeland on koonnut niistä kirjan nimeltä ”Karhun emmuu”. Tarkempia tietoja Värmlannin savolaisten elämästä saa K.A. Gottlundin kirjasta ”Ruotsin suomalaismetsiä samoilemassa”. Kirjan mukaan Finnskogenin savolaisten elämä on ollut aika railakasta.

Siirtyminen Suur-Savosta Vähä Savoön ja ylemmäs Kainuuseen tapahtui 1300 - 1500-luvuilla nopeasti. 1500-luvun alussa Kainuu oli vielä asumatonta erämaata. Tätä muuttoliikettä vauhditti 1500-luvulla kaskenpolttoon sopivien maiden väheneminen ja Nuijasota. Vuonna 1597 savolaiset talonpojat kärsivät tappion Klaus Flemingin joukoille Suur-Savon kirkolla. Nuijasodan taisteluissa ja sen jälkeen Flemingin petollisten lupauksen seurauksena tapettiin turhaan yhteensä 3000 suomalaista talonpoikaa, joka oli 1 % koko Suomen 1500-luvun väestöstä. Sen aikaiseen väkilukuun suhteutettuna miehiä kaatui nuijasodassa lähes yhtä paljon kuin talvi- ja jatkosodissa. Flemingin lupauksen antautujien armahtamisesta välitti pappi. Syyttä eivät suomalaiset ole tähän mennessä suhtautuneet maallisiin ja hengellisiin herroihinsa epäluulisesti. Pohjoissavolaiset eivät olleet kovin kapinahenkisiä, mutta arvelivat, että on parempi siirtyä Savonlinnasta ja huoveista mahdollisimman kauas Kainuun korpiin ja Perämeren pohjukoilta, vaikka Kaarle herttua lupailikin talonpojille parempia aikoja.

Nuijasodassa tapettujen suomalaisten talonpoikien määrä ei ollut vielä mitään siihen verrattuna, mitä Ruotsin suurvalta toi tullessaan. Vuosina 1617 – 1721 eli noin sadan vuoden aikana 110 000 suomalaista sotilasta kaatui tai kuoli kulkutauteihin Ruotsin armeijassa palvellessaan. Tämä vastaa Suomen nykyväestöön mitoitettuna noin 500 000 miestä. Ei ihme, että suomalaisen tarkka-

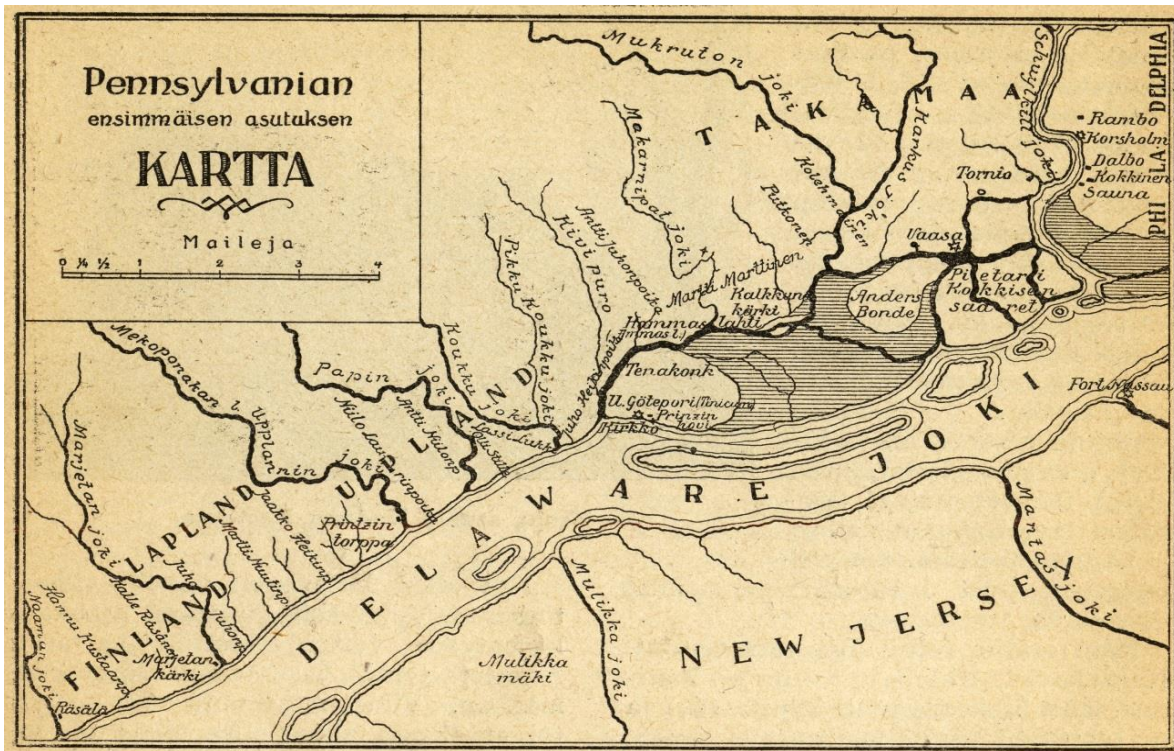
ampujan uskotaan – tosin upseerien käskystä – ampuneen Kaarle XII Fredrikshallin piirityksessä Norjassa. Mies on ollut tarkkakätinen, koska 300 askeleen päästä osuminen kuninkaan päänuppiin 1700-luvun aseilla on uskomaton suoritus. Eikä suomalaisten tapattaminen Ruotsin puolesta loppunut vielä tähänkään, koska Kustaa III jatkoi samalla linjalla sotiessaan serkkuaan Venäjän keisarinnaa vastaan siihen mennessä maailman suurimpiin kuuluvassa meritaistelussa Ruotsinsalmessa 1790, johon osallistui 12 500 suomalaista ja ruotsalaista. Viimeinen koettelemus oli suomensota, jossa höperö ruotsalainen marsalkka antoi onneksi vain perääntymiskäskyjä ja säästi monet suomalaiset sotilaat turhilta kuolemilta. Häntä Runeberg ei ihanno. Onneksi Venäjän keisarilla oli niin paljon omaa väkeä, että suomalaiset jäivät sotien ulkopuolella ja miespopulaatio vahvistui seuraavia koetuksia eli talvi- ja jatkosotaa varten sekä omasta että Ruotsin puolesta. Mitä olisikaan tapahtunut, jos Ruotsi olisi voittanut suomensodan ja Suomi olisi hävinnyt talvisodan. Olisiko ruotsalaisten irvailu Suomen natsisympatioista, Neuvostoliitosta, Suomesta ja Kekkoesta loppunut ennen kuin se pääsi edes alkamaan.

Toinen pohjoinen muuttosuunta oli Pohjanmaa, joka myös oli vielä 1500-luvun alussa pääasiassa erämaata. Siellä savolaisia on asunut 1500-luvun lopulta lähtien. Sukunimet ovat jättäneet jäljen moniin paikkakuntien nimistöön. 1500-luvulla Savosta muutti uudisasukkaita myös Karjalaan, mutta siellä Rooman paavin ja Ruotsin kuninkaan vaikutusvallan laajenemista pelkäävä Venäjän tsaari ja ortodoksinen kirkko kastoi heidät oitis ortodoksiseen uskoon. Tilanne muuttui päinvastaiseksi, kun Ruotsi sai Stolbovan rauhassa 1617 Käkisalmen läänin ja Inkerinmaan. Silloin raja siirtyi Täyssinän rauhan rajasta paljon kauemmas itään. Nyt ortodoksit haluttiin kasta luterilaisiksi. Tämä aiheutti ortodoksien väestön paon syvemmälle Venäjälle Tveriin.

Venäjälle paenneiden asukkaiden maille alkoi muuttaa väkeä Savosta. Miehet pääsivät tällä tavoin pakoon sotaväenottoja 30-vuotiseen sotaan ja pystyivät pitkään salaamaan verottajalta viljelemiään autiotiloja. 30-vuotista sotaa varten sotaväenotot toteutettiin säälimättä, mutta Ruotsiin äskettäin liitetyillä karjalaisalueilla ei sotaväenottoja tehty. Muun muassa Könöset kuuluivat näihin muuttajiin. He asettuivat asumaan Ilomantsiin 1680-luvulla. Näitä Könösiä on edelleen Pohjois-Karjalassa ja rajan taakse jääneissä pitäjissä. Karjalan Könöset ovat todennäköisesti juuri 1500- ja 1600-lukujen muuttokaudella Savosta Karjalaan muuttaneiden Könösten jälkeläisiä.

Sitten Pohjois-Amerikka

1600-luvulla Pohjois-Amerikka sai omat savolaisensa. Delaware-joen suulle vuonna 1638 rantautuneessa ensimmäisessä ruotsalais-suomalaisessa aluksessa oli enemmistö Värmlannin savolaisia ja heidän joukossaan saattoi olla Könönen tai Könöinen perustamassa Amerikan eurooppalaista asutusta.

Pennsylvania ensimmäisen asutuksen kartta

Historian opettaja Kuopion Lyseon rehtori Pentti Lyytinen muisti ainakin yhden kerran vuodessa oppitunneillaan kertoa nykyisen New Yorkin vähemmän tunnetun varhaishistorian. Ruotsin valtio oli ostanut delaware-intiaaniheimolta Delaware joen suistosta siirtomaakseen alueen Nya Sverige (Uusi Ruotsi, New Sweden), jota se piti hallussaan vain 18 vuotta huomattuaan, että oli kätevämpi omistaa Suomi-niminen siirtomaa vain muutaman 100 km päästä kuin Uusi Ruotsi tuhansien kilometrien takaa Atlantin toiselta puolelta. Sen jälkeen Uuden Ruotsin sai Hollanti, joka liitettiin läheiseen New Amsterdamiin. Ruotsalaiset palaisivat takaisin Ruotsiin, mutta savolaiset jäivät uusamsterdamilaisiksi uuteen yhteisöön, johon kuului myös Manhattanin saari. Myöhemmin Hollanti menetti New Amsterdamin savolaisineen briteille, jotka muuttivat nimen New Yorkiksi. Lopuksi Lyytinen kuivasti rykäisten ilmoitti, että jos pojat joskus kävelette New Yorkin katuja, niin muistakaa, että liikutte esi-isienne entisillä mailla.

Uuden Ruotsin pääkaupunki oli Fort Kristiina ja sen ensimmäisellä kuvernöörillä kapteeni Mauno Klingalla oli alaisenaan 24 ruotsalaista ja suomalaista. Myöhemmin sinne siirrettiin lisää väkeä, jotka olivat pääasiassa Värmlannin savolaisia "rikollisia" – kuinkas muuten. Harva heistä oli kuitenkaan syyllistynyt sen kummempaan rikollisuuteen kuin hirvenmetsästyksen, joka sekin perustui väärinkäsitykseen. Suomen puolella hirvenmetsästäys oli siihen aikaan jokamiehen oikeutta, mutta Ruotsin puolella hirvet olivat valtion ja kuninkaan omaisuutta. Kun savolaissiirtolaiset metsästäivät hirviä suomalaisen käytännön mukaan ja joutuivat siitä kiinni, heidät todettiin syyllisiksi rikokseen kuningasta vastaan. Käräjillä tuomari antoi kaksi vaihtoehtoa,

joko pää poikki tai lähtö perheineen siirtolaiseksi Uuteen Ruotsiin. Valinta lienee ollut sekä vaikea että helppo.

Kaiken kaikkiaan näihin rikokseen syyllistyneitä savolaisia vietiin Uuteen Ruotsiin toistasataa. Liian suuri suomalaisten määrä alkoi kuitenkin herättää huolta siirtokunnan ruotsinkielisessä väestössä. Tavanomaiseen tapaansa viimeiseen suomalaiseen taistelemaan tottuneet ruotsalaiset olivat alkaneet kahakoida intiaaneja vastaan, mutta eivät saaneet siihen suomalaisia mukaansa, koska ”primitiivisemmät” suomalaiset olivat tulleet hyvin toimeen alkuperäiskansan kanssa ja solmineet delaware-intiaanien kanssa avioliittojakin. Intiaanit kutsuivatkin heitä nimellä ”ne, jotka ovat kuin me”. Tämä ärsytti ruotsalaisia, jotka alkoivat syyttää suomalaisia maanpetturuudesta ja veljeilystä intiaanien kanssa. Asiasta meni tieto emämaahan ja ”suomalaisrikollisten” lähettäminen Uuteen Ruotsiin loppui. Samalla siirtokunnan puolustuskyky heikkeni ja lopuksi siirtokunta joutui hollantilaisten haltuun.

Savolaiset menestyivät hyvin uusien isäntiensä, hollantilaisten, alaisuudessa ja monet kouluttautuivat hallintotehtäviin. Kuuluisin heistä lienee rautalampilaisen Martti Marttinen pojanpoika Jussi Marttinen (John Morton), joka Yhdysvaltojen itsenäisyyspyrkimysten aikana toimi Pennsylvaniassa rauhantuomarina ja korkeimman oikeuden tuomarina. Hän oli se mies, joka viimeisenä ja ratkaisevana allekirjoitti Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistuksen vuonna 1776. Ennen Marttisen allekirjoitusta äänet itsenäisyyden puolesta ja vastaan olivat menneet tasan. Tilanteen jännitystä lisäsi sekin, että Marttinen saapui tilaisuuteen sen verran myöhästyneenä, että toiset olivat jo lähdössä. Päätös itsenäisyyden puolesta oli kuitenkin selvä ja nimensä julistukseen kirjoitettuaan Marttisen kerrotaan lausahtaneen, että taisinpa tehdä historiaa. Siinä hän oli oikeassa. Hän on varmaan yksi maailmanhistoriaan eniten vaikuttaneista savolaisista.

Marttinen ja muut itsenäisyyden puoltajat ottivat suuren henkilökohtaisen riskin, koska he syyllistyvät maanpetturuuteen. Siitä oli säädetty Englannissa erityisen raaka kuolemanrangaistus, jossa rangaistava raahattiin hirttopaikalle ja ripustettiin hirteen, mutta otettiin pois juuri ennen hengenlähtöä. Tämän jälkeen sukuelimet silvottiin, vatsa avattiin ja sisäelimet poistettiin yksi kerrallaan ja poltettiin tuomitun silmien edessä. Lopuksi kaula katkaistiin ja ruumis leikattiin neljään osaan, joiden kohtalosta päätti silloinen hallitsija eli osataan niitä ilkeitä temppuja muuallakin kuin kaukana Saksanmaalla. Good save our Queen. Viimeksi tämä erityiskuolemanrangaistusta käytettiin maanpetturuudesta vuonna 1782, joten Marttinen säästi allekirjoituksellaan omansa ja kuuden muun siirtokunnan edustajan hengen.

Mitä on jäänyt jäljelle

1600-luvun jälkeen Ruotsin ja Suomen amerikansiirtolaisuudessa oli pitkä tauko, mutta savolaiset niin kuin muutkin ”rapakon” taakse jääneet pienet kieliryhmät säilyivät omakielisinä harvinaisen pitkään - melkein seuraavaan siirtolaisaaltoon saakka kuten Ruotsin ja Norjan Suomalaismetsien savolaiset. Myös paikannimet kuten kartassa näkyvät Mullikkajoki, Mullikkamäki ja Finntown olivat

vielä 1700-luvulla käypää tavaraa. Sen jälkeen niille annettiin paikallisten englanninkielisten satraappien nimiä. Ihme kyllä Mullikkamäki on edelleenkin olemassa lähes samalla nimellä Mullica Hill. Tervemenoa Mullikkaan etsimään Könösten jälkeläisiä. Mielenkiintoista historiaa on muuallakin kuin koulujen historian oppikirjoissa. Se vain täytyy löytää. Lisäksi tässä historiassa on enemmän totuutta kuin ns. koulujen virallisessa historiassa, joka perustuu erilaisiin tulkintoihin ja kunkin vallassaolijan mieltymyksiin. Jos historiaa muutellaan hallitsijoiden käskystä puoleen ja toiseen, niin lopulta vain vuosiluvut ovat totta – jos nekään.

Myöhemmin 1800-luvulla ja sen jälkeen savolaisia kuten muitakin suomalaisia on muuttanut paljon Yhdysvaltoihin ja Kanadaan, jossa he ovat aloittaneet osuustoiminnan. Tosin sekin on pantu muiden kuin suomalaisten ansiolistalle kuten suomalaisen Emeli Hurjan kehittämä gallup-kyselykin. Pohjois-Amerikassa käydessä on mielenkiintoista tutustua paikkakuntien puhelinluetteloihin. Savolaisia ja suomalaisia sukunimiä löytyy melkein miltä tahansa paikkakunnalta varsinkin Minnesotan, Pennsylvanian, Michiganin, Ohion ja muiden pohjoisten osavaltioiden pikkukaupunkien ja isompienkin kaupunkien puhelinluetteloista kymmenittäin. Heitä on myös Kanadan puolella. On Terryä, Averyliä, Albertia, Edwardia ja Howardia. Nen-päätteiset sukunimet lienevät säilyneet muita suomalaisia sukunimiä paremmin siksi, että ne ovat englanninkielisille helppo ääntää.